•
ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)

ISTORIE

TOM LXVII
2021

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

CUPRINS

Actele Conferinței „Civilizație aulică și civilizație urbană în Moldova și Țara Românească. Secolele XIV-XVII”

Maria Magdalena Székely, <i>Civilizație aulică și civilizație urbană în Moldova și Țara Românească. Secolele XIV-XVII (Cuvânt înainte)</i>	11
Radu Cârciumaru, <i>O ipoteză privind datarea primei fresce din Biserica Domnească a Târgoviștei în vremea lui Mihnea Turcitul</i>	17
Liviu Marius Ilie, <i>Domnia și cancelaria – danie și cronologie în perioada Paștilor în Țara Românească (secolul al XV-lea)</i>	27
Maria Magdalena Székely, <i>Daruri, mărfuri și obiecte de prestigiu la curtea Moldovei în secolul al XVI-lea</i>	33
Minodora Cârciumaru, <i>Inelul jupâniței Vlădae. O descoperire arheologică și implicațiile ei istorice</i>	59
Ștefan S. Gorovei, <i>În căutarea „patriciatului” pierdut. O revenire</i>	77
Marius Păduraru, <i>„Pe vremea ce au fost Mareș banul vornic mare, fiind mare și putêrnecu”. Adăugiri la biografia marelui dregător muntean Mareș Băjescu</i>	89

Daniela Orzață, <i>Ancient library of Alexandria foreign book fund</i>	111
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, <i>Soldats provenant du milieu rural de la province de Mésie Inférieure dans les légions romaines</i>	129
Iulia Dumitrache, <i>Haine pentru soldați: contracte cu statul roman și afaceri personale</i>	135
Fabian Doboș, <i>Augustin – al doilea Atanasie</i>	143

Andrei Constantin Sălăvăstru, <i>The doctrine of lawful rebellion in the princely proclamations of the French wars of religion</i>	151
Sorin Grigoruță, <i>„A slujit domniei mele cu dreptate și cu credință”. Câteva considerații privitoare la Andrei, hatmanul lui Petru vodă Șchiopul</i>	165
Eduard Rusu, <i>Muzica nunților domnești</i>	189
Gheorghe Lazăr, <i>Danii românești în favoarea așezămintelor ortodoxe sud-dunărene. Noi mărturii documentare</i>	201
Mihai-Bogdan Atanasiu, <i>Crâmpeie din istoria Bisericii Sfinții Teodori din Iași prin însemnări de odinioară</i>	219

Cuprins

Alexandru-Florin Platon, <i>Evenimentele anului 1821 în corespondența unui negustor genevez din Odesa: Jean-Justin (Jules) Rey</i>	231
Cristian Ploscaru, <i>Between the diplomacy of war or peace and the Ottoman occupation of the Romanian Principalities (1821-1822)</i>	245
Laurențiu Rădvan, <i>Un plan necunoscut al orașului Târgoviște din 1831</i>	265
Mihai-Cristian Amărieuței, Simion-Alexandru Gavriș, <i>Administrația moldoveană la începutul perioadei regulamentare: funcționarii Ministerului de Interne și ai Comitetului Sănătății (1834)</i>	279
Andrei Melinte, <i>Din istoricul înființării orașelor din Țara Românească în prima jumătate a secolului al XIX-lea</i>	301
Remus Tanasă, <i>Between “millet” and self-determination: the Ottoman-Armenian case</i>	321
Aleksandr Stykalin, Ioan-Augustin Guriță, <i>Din corespondența arhimandritului Iuliu Scriban cu arhiepiscopul Arsenie Stadnički păstrată la Moscova</i>	331
Ștefan Crăciun, Nicolae B. Cantacuzino – primul trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Berna (1911-1912)	355
Claudiu-Lucian Topor, <i>German administration in Romania under military occupation: everyday life in the vicinity of the operations army (1916-1918)</i>	365
Stefano Santoro, <i>The image of Bolshevism in the Italian public opinion, 1917-1919</i>	377

Lucian Leuștean, <i>New contributions on the dispute at the Peace Conference (February-March 1920) concerning the Romanian-Hungarian border</i>	391
Krzysztof Nowak, <i>Motivations, obstacles and complications on the path of Polish diplomacy to an alliance with Romania. Reflections on the 100th anniversary of the Polish-Romanian military alliance of 1921</i>	405
Árpád Hornyák, <i>The League of Nations loan to Hungary in 1924 with special regard to Yugoslav aspects</i>	421
Ionel Moldovan, <i>Noi considerații privitoare la înființarea Facultății de Teologie din Chișinău (1926)</i>	443
Andreea Dahlquist, <i>Romanian propaganda in Sweden during the Second World War</i>	459
Elena Dragomir, <i>Relațiile comerciale cu Occidentul în concepția economică a României postbelice. Argumente pentru o nouă perspectivă de studiu</i>	475
Daniel Lazăr, <i>30 de ani de la destrămarea R.S.F. Iugoslavia. Despre politică, societate și „cultură de masă” – considerații</i>	495

<i>In memoriam: Mihail Vasilescu, Ioan Caproșu, Ion Agrigoroaiei</i>	507
<i>Recenzii și note bibliografice</i>	513
EUSEBIU DE CEZAREEA, <i>Istoria bisericească</i> , traducere din limba greacă veche, studiu introductiv și note de Teodor Bodogae, ediție revizuită de Tudor Teoteoi, Basilica, București, 2020, 560 p. (PSB, s.n. 20) (Nelu Zugravu); <i>Beyond Ambassadors; Consuls, Missionaries, and Spies in Premodern Diplomacy</i> , ed. Maurits Ebben și Louis Sicking, Leiden, Editura Brill, 2020, 236 p. (Mihai Covaliu); Rebecca Haynes, <i>Moldova: A History</i> , London,	

New York, I. B. Tauris, 2020, xvi + 240 p. (*Laurențiu Rădvan*); Carol Iancu, *Evreii din Hârlău și împrejurimi. Istorie și memorie*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2020, 250 p. (*Dănuț Fotea*); Victor Taki, *Russia on the Danube: Empire, Elites, and Reform in Moldavia and Wallachia 1812-1834*, Budapest, Vienna, New York, Central European University Press, 2021 (*Cristian Ploscaru*); Mirel Bănică, *Bafta, Devla și Haramul. Studii despre cultura și religia romilor*, Iași, Editura Polirom, 2019, 472 p. (*Monica Chicuș*); David E. Nye, *American Illuminations. Urban Lighting, 1800–1920*, Cambridge, The MIT Press, 2018, x + 280 p. (*Simion Câlția*); Mihai Ștefan Ceaușu, Ion Lihaciu, *Autonomia Bucovinei (1848-1861). Studiu și documente*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2021, 374 p. (*Ioan-Gabriel Chiraș*); *Universitatea din Cluj în perioada interbelică*, vol. III, *Facultatea de Litere și Filosofie*, coordonator Ana-Maria Stan, editori Ioan-Aurel Pop, Simion Simon, Ioan Bolovan, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2019, 364 p. (*Dragoș Jipa*); Radu Ioanid, *Pogromul de la Iași*, ediție îngrijită de Elisabeth Ungureanu, prefată de Alexandru Florian, București, Editura Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Iași, Polirom, 2021, 142 p. (*Mihai-Daniel Botezatu*); Michael Shafir, *România Comunistă (1948-1985). O analiză politică, economică și socială*, traducere din limba engleză de Mihai-Dan Pavelescu, București, Editura Meteor Press, 2020, 432 p. (*Andrei Mihai Rîpanu*); *Panorama comunismului în România*, ed. de Liliana Corobca, Iași, Editura Polirom, 2020, 1150 p. (*Daniel Chiriac*).

„Pe vremea ce au fost Mareș banul vornic mare, fiind mare și puternecu”. Adăugiri la biografia marelui dregător muntean Mareș Băjescu

Una dintre cele mai interesante figuri de dregători munteni a cărui activitate a fost înregistrată documentar în deceniile cinci-opt ale secolului al XVII-lea a fost Mareș Băjescu, considerat pe bună dreptate în istoriografie un „om nou”¹ al epocii respective. Cu toate că originile sale erau modeste, bazându-se pe calități native și intelectuale și având sprijinul celebrului postelnic Constantin Cantacuzino, al familiei și al grupării politice omonime, va fi beneficiarul unei cariere politice de excepție ce va culmina cu dregătoria de mare ban. De două ori, în lipsa domnilor, a fost și ispravnic de scaun².

Părinții lui Mareș, Gheorghe și Stanca, au fost orășeni înstăriți din Câmpulung. S-ar părea că aceștia s-au ocupat inclusiv cu negoțul, numele tatălui său fiind însoțit în inscripția din biserica de la Băjești, dar și în documente, de apelativul „jupan”³. Așadar, având din familie o situație materială prosperă, la care s-au adăugat veniturile sale, dobândite inițial în calitate de logofăt în cancelaria

* CS III dr., Muzeul Județean Argeș, România; mariuspaduraru79@yahoo.com.

¹ Cel dintâi care l-a considerat astfel pe Mareș Băjescu a fost istoricul Răzvan Theodorescu: *Câțiva «oameni noi»*, în volumul *Itinerarii medievale*, București, Editura Meridiane, 1979, p. 49, 82, nota 85, idee reluată și dezvoltată în idem, *Civilizația românilor între medieval și modern. Orizontul imaginii (1550-1800)*, vol. II, București, Editura Meridiane, 1987, p. 73-74; vezi și Constantin Rezachevici, *Prefață la Spiridon Cristoce, Din trecutul marii boierimi muntene. Marele ban Mareș Băjescu* (în continuare: *Marele ban Mareș Băjescu*), Brăila, Editura Istros, 2005, p. 7-10, lucrarea, la origine teză de doctorat, constituind cea dintâi monografie dedicată unui dregător muntean.

² Un rezumat incomplet al carierei sale politice la Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)* (în continuare: *Dicționar*), București, Editura Enciclopedică română, 1971, p. 110-111.

³ Spiridon Cristoce, *op. cit.*, p. 17-19. Pledează pentru aceasta și interacționările lui Mareș, mai ales la începutul carierei, cu mediul negustoresc. Spre exemplu, la 12 octombrie 1643 Mareș „au luat bani ughi 31 gata pre capul lui de la neguțători cu camătă” spre a-i da lui Stan și fratelui acestuia, Radu Mocanu, cei doi beneficiari obligându-se, în schimb, să-i dea tânărului logofăt moșie în Băjești (*DRH*, B, vol. XXIX (1643-1644), coord. Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, București, Editura Academiei Române, 2017, p. 316, nr. 279). Acest zapis constituie și cea dintâi menționare a lui Mareș în calitate de logofăt. De asemenea, Mareș achiziționează o parte a satului Băjești de la un coleg de breaslă al tatălui său, „Manta neguțătorul ot Dălgopol” (*DRH*, B, vol. XXIX, p. 655, nr. 541).

domnească⁴, Mareș apare pentru prima dată menționat într-un document la 25 ianuarie 1643. Fiind chiar cel care redactează zăpăsul respectiv, pe care îl încheie cu o formulă în limba slavă⁵, considerăm că era logofăt în cancelaria domnească,

⁴ Pentru logofeții cancelariei domnești în secolul al XVII-lea, a se vedea: Gh. Lazăr, *Logofeții cancelariei domnești din Țara Românească (sec. al XVII-lea). Considerații preliminare pentru o cercetare prosopografică*, în „Istros”, XX (2014), p. 585-619. În cazul lui Mareș, aceasta este prima sa mărunță dregătorie, și nu aceea de „vtori logofăt”, cum aprecia Ștefan Andreescu (*Trei veacuri de la întemeierea Mănăstirii Cornet și a bisericii de la Băjești*, în *MO*, XVIII (1966), nr. 7-8, p. 674). Studiul a fost republicat cu titlul *Un mare dregător muntean al Țării Românești în a doua jumătate a veacului al XVII-lea: Mareș Băjescu*, în *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească*, enciclopedie istorică, genealogică și biografică, vol. I (*Abaza-Bogdan*), coord. și coautor Mihai Dim. Sturdza, București, Editura Simetria, 2004, p. 161-168, conținând ca întregiri informații despre lucrări ulterioare în legătură cu Mareș Băjescu, fără a se face însă nicio referire la acelea publicate de Sp. Cristoccea până atunci (2004): Spiridon Cristoccea, *Mareș Băjescu și biserica câmpulungeană*, în „Păstorul Ortodox”, 1995, nr. 2, p. 85-87; idem, *Sigiliile lui Mareș Băjescu*, în *SMIM*, XIV (1996), p. 127-132; idem, *Din nou despre sigiliile lui Mareș Băjescu*, în „Argesis”, S. I., VII (1999), p. 134-143; Spiridon Cristoccea, Romeo Maschio, *Cercetările arheologice de la biserica curții lui Mareș Băjescu de la Băjești*, în „Argesis”, S. I., XII (2003), p. 207-217. De asemenea, istoricul Sp. Cristoccea preciza că până în 28 ianuarie 1661, Mareș Băjescu apare ca logofăt al doilea numai în două acte, la 9 ianuarie, respectiv 16 martie 1659, fără a face o distincție clară între cele două etape consecutive ale carierei lui Mareș Băjescu, de logofăt ce redacta acte în cancelaria domnească, respectiv logofăt al doilea, unificându-le în perioada 1643-1661 (Spiridon Cristoccea, *Marele ban Mareș Băjescu*, p. 73-77). De menționat că începând cu 9 ianuarie 1659, Mareș Băjescu apare de nenumărate ori cu dregătoria de logofăt al doilea, fie menționat ca atare în text, fie semnând astfel acte particulare, fie ca ispravnic al hrisoavelor domnești, având deci calitatea de membru al divanului (a se vedea, spre exemplu, documentele din anul 1659 de la 3 februarie, 22 martie, 13, 15 și 22 aprilie, 3 mai etc. (*CDȚR*, vol. IX (1657-1659), întocmit de Mirela Comănescu, Laura Niculescu, Ileana Dincă, București, 2012, p. 347, nr. 643; p. 368, nr. 687; p. 375, nr. 702; p. 377, nr. 704; p. 382, nr. 714; p. 385, nr. 719). Ceea ce nu s-a observat, este că Mareș a fost ridicat la această importantă dregătorie de Mihnea III Radu (1658-1659). În calitate de vtori logofăt, considerat cel dintâi între dregătorii de rang secund, Mareș asista la ședințele sfatului domnesc, fiind desemnat de multe ori ca ispravnic al poruncilor domnești. Potrivit atribuțiilor funcției respective, tot el era acela care da citire în divan poruncilor și hrisoavelor emise în cancelaria domnească (N. Stoicescu, *Sfatul domnesc din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, Editura Academiei Române, 1968, p. 176).

⁵ Fără îndoială că el a învățat să scrie în limbile română și slavonă în mănăstirea Negru Vodă de la Câmpulung, lângă care se ținea și „zborul” de Sf. Ilie. În proximitatea târgului și deci, și a mănăstirii (vezi în acest sens, Gheorghe I. Cantacuzino, *Începuturile orașului Câmpulung și curtea domnească. Aspecte ale civilizației urbane la Câmpulung*, București, Editura Academiei Române, 2011, p. 71; pentru târg, vezi Claudiu Neagoe, *Noi aspecte referitoare la „zborul de la Sfântul Ilie” din Câmpulung-Muscel (sec. XVII-XVIII)*, în „Argesis”, S. I., XI (2002), p. 225-229) se situa și locuința părinților săi, pe care Mareș a întreținut-o și a lăsat-o urmașilor (ANIC, Mitrop. Țării Românești, CCCXXXIX/1, publicat și comentat de M. Păduraru, *Date noi despre schitul Didești: o ctitorie teleormăneană a familiilor Știrbei și Băleanu de la cumpăna veacurilor XVII-XVIII*, în „Argesis”, S. I., XXVII (2018), p. 88, 113). Potrivit documentului menționat, de la 17 decembrie 1708, din recolta schitului teleormănean Didești, „† 130 obroace de grâu al slujerului Șerban (Știrbei, n.n.) au fost duse la Câmpu Lung, la un armean botezat, lângă casele banului Mareș (s.n.), ca să-l vândă la târg, care îl va fi și vândut” (M. Păduraru, *op. cit.*, p. 113). Situația locuinței părinților lui Mareș Băjescu în proximitatea curții domnești pledează pentru apartenența familiei marelui dregător la elita orașului Câmpulung. La Negru Vodă – mănăstire căreia Matei Basarab i-a acordat o atenție deosebită, aici tipăindu-se cărți încă din 1635 (Dan I. Simonescu, *Viața literară și culturală a Mănăstirii Câmpulung (Muscel) în trecut*, Câmpulung, 1926, p. 26-27), și a cărei viață culturală dobândește noi

deși în zapis nu își precizează calitatea. Actul s-a scris cu ocazia vânzării unei moșii din Bârzești de Șerban din Dudești către logofătul Radu Dudescu⁶.

Dacă în documentele de început își spune sau este menționat ca „Mareș logofăt Gheorghiuviți”⁷, „Mareș logofăt de la Câmpulung”⁸, „Mareșu ot Dălgopol”⁹, „Mareș oroșanul den Câmpul Lung”¹⁰, chiar hrisoavele indicându-l ca fiind „de la Câmpulung”¹¹ – unde se va fi și născut –, abia ulterior, de la 20 decembrie 1657, va începe să fie menționat în actele oficiale drept „Mareș Băjescul logofăt”¹², după numele localității care va deveni principala sa reședință pe care o va întări cu ziduri înalte flancate de turnuri de apărare. Potrivit hrisovului de la 20 ianuarie 1645, Mareș dispunea în Băjești, încă de pe la 1638 sept. 1 – 1639 aug. 31, de „casele și cu pivnița”, achiziționate alături de alte bunuri imobiliare de la un Radu Mocanu¹³, desigur modeste, comparativ cu ceea ce avea să construiască aici ulterior, în care însă ar fi putut locui temporar, când diferitele chestiuni administrativ-financiare ar fi reclamat prezența sa în zonă. Așadar, considerăm că deja din a doua parte a anului 1657 logofătul Mareș a rezidat în mod curent la Băjești, ceea ce – în absența cercetărilor arheologice sistematice – ne face să presupunem că edificase aici o reședință, forma primară a impozantei curți pe care o va definitiva între anii 1661-1662¹⁴ cu noile posibilități financiare pe care i le

valențe, inclusiv sub aspect tipografic, odată cu numirea ca egumen a lui Melhisedec (1638-1651) (Maria-Venera Rădulescu, *Melhisedec – primul egumen al mănăstirii Dălgopolskia („Negru Vodă”) din Câmpulung*, în „Argesis”, S. I., XII (2012), p. 29-46) – trebuie să fi dobândit tânărul Mareș o serie de alte cunoștințe utile în formarea sa intelectuală. Drept recunoștință pentru anii de studiu petrecuți acolo în tinerețe, el face ulterior danii către mănăstirea Negru Vodă, mai întâi o cătuie de argint, la „leat 7165” (1656 sept. 1 – 1657 aug. 31) și 60 de stânjeni în Hurezi, jud. Teleorman, la 15 aprilie 1664 (Spiridon Cristoea, *Marele ban Mareș Băjescu*, p. 17, 55, 74).

⁶ DRH, B, vol. XXIX, p. 59, nr. 40. Îl vedem pe Mareș scriind pentru prima dată un hrisov în cancelaria domnească, în limba slavonă, la Târgoviște, la 27 martie 1644 (*ibidem*, p. 515-517, nr. 431).

⁷ DRH, B, vol. XXX (1645), întocmit de V. Barbu, Marieta Chipere, Gh. Lazăr, București, Editura Academiei Române, 1998, p. 49, nr. 39 (1645 ian. 31); *ibidem*, p. 283, nr. 234; *ibidem*, p. 350, nr. 315; *ibidem*, p. 352 nr. 384.

⁸ „Мареш логофет от Дългополию” (DRH, B, vol. XXX, p. 36, nr. 30).

⁹ DRH, B, vol. XXXII (1647), întocmit de V. Barbu, Gh. Lazăr, cu colaborarea Oanei Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2001, p. 30, nr. 30.

¹⁰ *Ibidem*, p. 73, nr. 64.

¹¹ DRH, B, vol. XXX, p. 37, nr. 30 (<1645 ian. 20>).

¹² CDȚR, vol. IX, p. 200, nr. 342. Zapisul de la 15 mai 1648 (DRH, B, vol. XXXIII (1648), întocmit de Gh. Lazăr, Constanța Vintilă-Ghiulescu, Andreea Iancu, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 117, nr. 119) nu se păstrează decât în copie, astfel că formularea „Mareș logofăt Băjescul” este, neîndoiește, ulterioară.

¹³ DRH, B, vol. XXX, p. 304, nr. 30.

¹⁴ Spiridon Cristoea, *op. cit.*, p. 109-110, consideră că reședința boierească de la Băjești a fost ridicată între 1661-1662; Flaminu Mirțu, *Un monument de cult necunoscut în ansamblul curții feudale de la Băjești (Argeș)*, în BOR, XCIII (1975), nr. 3-4, p. 410-412, plasează construirea curții de la Băjești între anii 1661-1663, în timp ce Tereza Sinigalia, consideră că Mareș a edificat-o „în jur de 1648”, „spre sfârșitul domniei lui Matei Basarab” (T. Sinigalia, *Arhitectura civilă de zid din Țara Românească în sec. XIV-XVIII*, București, Editura Vremea, 2000, p. 430; idem, *Repertoriul*

oferea dregătoria de mare vistier (1661 ian. 28 – 1663 mai 8)¹⁵ al lui Grigore I Ghica. Adăugiri și modificări ulterioare desigur că au existat, din moment ce biserica este edificată în anul 1666, dar nu putem preciza în ce anume au constat, deoarece conacul propriu-zis, aflat într-o stare deplorabilă, nu a fost nici până astăzi investigat arheologic.

Cel dintâi act păstrat în care îl vedem interesat în a achiziționa ocini în satul cu care va ajunge să se identifice, datează de la 12 octombrie 1643, când frații Stan și Radu Mocanu adevereau că se împrumutaseră de la noul proprietar din zonă cu 31 de ughi, bani pentru care trebuiau să-i dea, în schimb, „moșie în Băjești”¹⁶. De menționat că Mareș începuse să achiziționeze proprietăți în Băjești mai devreme, „când au fost vă leat 7146 (1637 sept. 1 – 1638 aug. 31)”¹⁷, sau când „a fost cursul anilor 7147 (1638 sept. 1 – 1639 aug. 31)”, după cum se arată în documente ulterioare¹⁸. Între documentele cunoscute din anii 1637-1639 nu se păstrează însă originalul sau copia zapisului respectiv care, probabil, s-a pierdut.

Intrat în renumita *casă* Cantacuzino prin căsătoria cu o anume Maria, despre care deocamdată se știe numai că a avut un frate, Băra¹⁹, Mareș a împărțășit soarta grupării boierești cu același nume, aflându-se după moartea postelnicului Constantin Cantacuzino (decembrie 1663) la conducerea acesteia alături de Șerban Cantacuzino și de Radu Crețulescu. Sprijinit de Cantacuzini, a reușit să ajungă mare vistier (1661 ian. 28 – 1663 mai 8; 1665 ian. 30 – 1665 dec. 2), mare vornic (1666 ian. 7 – 1669 febr. 24) și mare ban (1669 apr. 22 – 1672 ian. 5)²⁰ și, cum am mai precizat și în alte împrejurări²¹, chiar singur ispravnic al scaunului Bucureștilor

arhitecturii în Țara Românească 1600-1680, vol. I, București, Editura Vremea, 2002, p. 22-23), luând în calcul căsătoria logofătului cu jupâneasa Maria „din casa” postelnicului Constantin Cantacuzino, cărora domnul menționat mai sus le întărea, la 15 aprilie 1649, zestrea primită de la ocrotitorul lor (DRH, B, vol. XXXIV (1649), p. 57-58, nr. 69). Argumentul că Mareș „își ia numele de la satul Băjești în 1648” (T. Sinigalia, *Repertoriul*, vol. I, p. 22), nu se susține, informația provenind dintr-un document păstrat în copie (vezi *supra*, nota 12), apelativul „Băjescu” lipsind până în 1657. În fine, Teodora Voinescu nu s-a pronunțat clar asupra datării caselor de la Băjești (T. Voinescu, *Note asupra curții și bisericii din Băjești*, în SCIA, 1957, nr. 2, p. 75-108).

¹⁵ N. Stoicescu, *Dicționar*, p. 110; Sp. Cristoce, *op. cit.*, p. 77-78.

¹⁶ DRH, B, vol. XXIX, p. 316-317, nr. 279.

¹⁷ *Ibidem*, p. 493, nr. 408.

¹⁸ Hrisov al lui Matei Basarab de la 20 ianuarie 1645 (DRH, B, vol. XXX, p. 38, nr. 30); ulterior, într-un alt hrisov, de la 24 februarie 1647, se precizează că la data respectivă trecuseră „8 ani de când a cumpărat (logofătul Mareș, n.n.) ocina aceasta în sat la Băjești” (DRH, B, vol. XXXII, p. 70, nr. 60).

¹⁹ Decedat în împrejurări necunoscute înainte de 10 mai 1662, numele său apare pe o cruce de piatră amplasată în valea lui Băj, la cca. 300 m vest de curtea propriu-zisă de la Băjești, monumentul comemorativ fiind ridicat de sora sa, Maria „vel vistiăreasă” (Fl. Mîrțu, *op. cit.*, p. 410-412; Sp. Cristoce, *op. cit.*, p. 24).

²⁰ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 110; Sp. Cristoce, *op. cit.*, p. 77-84, cu o eroare de tipar la p. 79, unde Mareș este menționat cu dregătoria de mare ban începând cu 1669 apr. 12.

²¹ M. Păduraru, *Constantin Brâncoveanu, ispravnic al scaunului Bucureștilor*, în *Brâncoveanu 300: epoca brâncovenească la orizontul modernității românești*, editori Florentina Nițu, Șarolta Solcan, Radu Nedici, București, Editura Universității din București, 2016, p. 26-27, n. 20; idem, *Reprezentanți ai partidei Bălenilor (Leurdenilor). Statut social, implicare în viața politică și*

în toamna-iarna anului 1667, în lipsa lui Radu Leon plecat la Constantinopol pentru reconfirmarea în domnie. De același prestigiu și de aceeași putere s-a bucurat Mareș Băjescu și în toamna anului 1670, când Antonie vodă din Popești a fost nevoit să participe la campania împotriva tătarilor nogai din Bugeac²², și de această dată dregătorul cu origini muscelene coordonând țara în calitate de ispravnic al scaunului domnesc de unul singur, fapt deja cunoscut²³.

Ne vom ocupa în continuare de ascensiunea fulminantă pe care Mareș Băjescu a cunoscut-o pe toate planurile în anii 1666-1667, interval ce coincide deloc întâmplător cu reabilitarea parțială a postelnicului Constantin Cantacuzino, asasinat din porunca lui Grigore Ghica în noaptea de 19 spre 20 decembrie 1663, ca urmare a mai multor intrigi ale vornicului Stroe Leurdeanu, vistiernicului Dumitrașco Cantacuzino și comisului Constantin Vărzaru.

Obținând domnia cu sprijinul Cantacuzinilor, Radu Leon – sosit în țară cu o numeroasă camarilă formată din creditori și favoriți greci, motiv pentru care a fost adeptul unei fiscalități excesive²⁴ – a trebuit să facă unele concesii acestei grupări boierești, în domnia sa începând lungul proces dus de fiii lui Constantin Cantacuzino pentru pedepsirea ucigașilor tatălui lor: „supt el (Radu Leon, n.n.) fiii Postelnicului trăiră fără temere și începură în ticnă opera de reabilitare a amintirii părintelui lor ucis. Era pentru dânșii o afacere de onoare, o condiție pentru dezvoltarea neamului lor, și, în același timp, o sfântă datorie”²⁵.

Un semn al declanșării acestui proces l-a reprezentat scoaterea din divan a lui Stroe Leurdeanu după 2 decembrie 1665²⁶. În legătură cu excluderea lui Stroe

culturală, (teză de doctorat susținută la Universitatea din București, Facultatea de Istorie, coord. Prof. univ. dr. Marcel-Dumitru Ciucă), vol. I, 2017, p. 418-420.

²² Eudoxiu Hurmuzaki, *Fragmente din istoria românilor*, traducere de Ioan Slavici, tom. III, București, 1900, p. 348-349; Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, introducere și ediție critică întocmite de Constant Grecescu, București, Editura Academiei Române, 1963, p. 141; Ion Ionașcu, *Din politica internă și externă a Țării Românești în domnia lui Antonie Vodă din Popești (1669-1672)*, în *Pagini din trecutul istoric al județului Prahova*, Muzeul de Istorie al Județului Prahova, 1971, p. 21-22; Mircea Soreanu, *Marii viziri Köprülü (1656-1710)*, București, Editura Militară, 2002, p. 92-93.

²³ BAR, Doc. ist., CCCLXXI/252 (1670 nov. 15), menționat de Dan Berindei, *Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești (1459-1862)*, ediție revăzută, București, Editura Pro Universitaria, 2012, p. 64, n. 634; ANIC, M-rea Cotroceni, LX/7 (1670 nov. 20), publicat de Șt. Andreescu, *Documente privitoare la Mareș Băjescu și la ctitoriile sale*, în MO, XVIII (1966), nr. 7-8, p. 705, nr. VIII.

²⁴ C. Rezachevici, *Fenomene de criză social-politică în Țara Românească în veacul al XVII-lea (Partea a II-a: A doua jumătate a secolului al XVII-lea)*, în SMIM, XIV (1996), p. 112; idem, *Conflictul dintre grupările Cantacuzinilor și Leurdenilor*, în *Istoria românilor*, vol. V, *O epocă de înnoiri în spirit european (1601-1711/1716)*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, coord. Virgil Cândea, C. Rezachevici, Nicolae Edroiu, București, Editura Enciclopedică, 2012, p. 217.

²⁵ Nicolae Iorga, *Despre Cantacuzini. Studii istorice basate în parte pe documentele inedite din archiva d-lui G. Gr. Cantacuzino*, București, 1902, p. LXXXIV.

²⁶ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 204; Sp. Cristoceă, *Din trecutul mării boierimi muntene. Marele vornic Stroe Leurdeanu*, Brăila, Editura Istros, 2011, p. 234.

Leurdeanu din divan trebuie să fie și îndepărtarea lui Neagoe Săcuianu²⁷. Numirea lui Mareș Băjescu, lider al grupării Cantacuzinilor, în dregătoria care îi aparținuse lui Stroe Leurdeanu, aceea de mare vornic, se face în decembrie 1665/ianuarie 1666, cu plata unui preț: avansarea a trei greci din entouragele domnului: Ioan Hartofilax ca mare vistier, Necula Sofialău ca mare paharnic (ambii membri ai divanului) și Iani ca mare agă. Bălenii primesc și ei o mică compensație, ascensiunea lui Coruia din Ciovârnișani în rândul marilor dregători, ca mare medelnicer. Așadar, la sfârșitul anului 1665 – începutul anului 1666, Mareș Băjescu ajunge mare vornic tocmai în locul celui mai mare dușman al clanului Cantacuzino și implicit al său, Stroe Leurdeanu. Și acesta avea origini muscelene, până la el fiiful familiei fiind la Leurdeni (pentru a se muta apoi, în urma căsătoriei cu Vișa, tot în Mușcel, la Golești), dar spre deosebire de Mareș provenea dintr-un mediu de cu o totul altă factură, acela al marii boierimi muntene.

Capitalul financiar acumulat ca mare vistier și mare vornic, precum și bunele raporturi ale partidei boierești din care făcea parte cu domnia i-au oferit ambițiosului Mareș Băjescu (Fig. 1) condiții optime pentru edificarea în același an, 1666, a celor două ctitorii ale sale, definitive la interval de numai 17 zile una față de alta: schitul din Țara Loviștei (29 august), respectiv biserica de la Băjești (15 septembrie)²⁸. Lichiditățile de care dispunea i-au permis să cumpere în 1666 numeroase moșii – Copăceni și Pripoare în Țara Loviștei, Slăveștii de Jos în Teleorman, Munții Sașa și Cornetul –, pe cele mai multe dăruindu-le schitului de pe valea Oltului²⁹. De altfel, chiar dacă nu a avut acces la toate documentele, Spiridon Cristoceă a arătat că în acest an Mareș a cheltuit pentru achiziția de moșii și rumâni importanta sumă de 821 ughi, aceasta fiind de departe cea mai mare din intervalul analizat, 1639-1671³⁰.

Fuga lui Grigore Ghica, acuzat pentru eșecul suferit de otomani în bătălia de la Lewenz (9 iulie 1664), a determinat Poarta să instituie mucaritul mare (reînnoirea domniei la trei ani), care a fost plătit pentru prima dată de Radu Leon în 1667: „Într-aceste vremi turcii, văzând că domnii țării noastre să hainesc de cătră împărăție, au poruncit să fie obicei, de al treilea an să meargă domnul la Poartă să sărute mâna împăratului, să-și înnoiască domnia și acest obicei multă vreme au ținut”³¹.

²⁷ Vezi despre acesta: M. Păduraru, *Jupâneasa Bălașa, fiica marelui ban Neagoe Săcuianu și soția clucerului Băda Bucșanu*, în „Arges”, S. I., XXII (2013), p. 105-130; idem, *Neagoe Săcuianu, un grand dignitaire de Dambovită de la deuxième moitié du XVIIe siècle. Repères genealogiques et cursus honorum*, în „Annales d'Université Valahia”, XX (2018), p. 81-88.

²⁸ *Inscripții medievale și din epoca modernă a României. Județul istoric Vâlcea (sec. XIV-1848)*, vol. întocmit de Constantin Bălan (coord.), Haralambie Chircă, Olimpia Diaconescu, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 377-378, nr. 483; Șt. Andreescu, *Trei veacuri*, p. 686-687; Sp. Cristoceă, *Marele ban Mareș Băjescu*, p. 123-134; 139-142.

²⁹ Sp. Cristoceă, *op. cit.*, p. 37, 39, 56, 61.

³⁰ *Ibidem*, p. 65-66.

³¹ R. Popescu, *op. cit.*, p. 136; Ion Matei, *Reprezentanții diplomați (capuchehăi) ai Țării Românești la Poarta otomană*, ediție de Nagy Pienaru și Tudor Teoteoi, București, Editura Academiei Române, 2008, p. 130.

Fig. 1. Mareș Băjescu. Detaliu de pe peretele de la vest al pronaosului bisericii din Băjești, 1670 (Foto, M. P., 2020).

Pentru îndeplinirea poruncii, între domn și marii boieri s-a ajuns la o înțelegere potrivit căreia, cei din urmă se angajau să-l însoțească la Adrianopol și să-i obțină reconfirmarea în domnie. În schimb, Radu Leon le-a promis „cu mare jurământ că va fi bun cu ei și cu țara și va scoate grecii din țară, să-i lase numai cămăraș și cihodar, iar alt grec lângă el nu-i mai trebuie”³².

Componenta sfatului domnesc indică întâietatea partidei Cantacuzinilor la finele primei etape a domniei fiului lui Dimitrie Stridie, ea sporind după reconfirmare, când Bălenilor (Leurdenilor) le revin trei posturi în divan, iar Cantacuzinilor șase.

În aceste condiții este firesc ca la plecarea la Poartă ca urmare a noilor condiții impuse de otomani, eveniment petrecut după 21 septembrie 1667³³, Radu Leon să-l lase *ispravnic de scaun la București pe unul dintre liderii partidei boierești a Cantacuzinilor, marele vornic Mareș Băjescu* (s.n.), episod nemenționat în biografia acestui dregător³⁴. Precizăm că pentru București, situațiile în care în lipsa domnului rămâne un singur mare ispravnic sunt foarte puține. Exceptându-l

³² *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopiseșul Cantacuzinesc*, ediție critică întocmită de Const. Grecescu și Dan Simonescu, București, Editura Academiei Române, 1960, p. 156; R. Popescu, *op. cit.*, p. 136.

³³ ANIC, ms. 128, f. 478-479.

³⁴ Șt. Andreescu, *op. cit.*, p. 682-683; N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 110; Sp. Cristoccea, *op. cit.*, p. 82-87.

pe Mareș Băjescu, care s-a bucurat de acest statut privilegiat atât în domnia lui Radu Leon, cât și în cea a lui Antonie Vodă din Popești, restul cazurilor au legătură cu domnia autoritară a lui Matei Basarab, când această instituție era la începuturile ei, iar titularii vremelnici ai acestei demnități nu sunt dregători de prim rang: Sima al doilea vistier (grec după semnătură) între 28 septembrie și 30 octombrie 1643 (apare și la 6 octombrie cu această calitate)³⁵, Mitrea din Stănești mare pitar, la 13 august 1645³⁶ și, la 29 mai 1652, Cazan Năsturel postelnic³⁷. *Așadar, după 1660, când conflictul dintre Cantacuzini și Băleni (Leurdeni) se acutizează, singurul mare dregător întâlnit în această ipostază, de două ori, sub domni diferiți, este Mareș Băjescu.*

Din acest ispravnicat s-au păstrat, în copie, două cărți până acum inedite, date la 19 octombrie, respectiv la 14 noiembrie 1667³⁸. În cea dintâi, Mareș se adresa către șase boieri, poruncindu-le să judece pricina dintre Mihalcea, fiul lui Negoită clucerul, cu Iane de la Brăila pentru moșia Iasul. Cea de-a doua are legătură cu prima poruncă și reprezintă întărirea primită de Mihalcea pentru proprietatea sa din Iasul, județul Slam Râmnic și Brăila, în urma alegerii moșiei.

După reconfirmarea tronului în noiembrie 1667³⁹, prin mijlocirea Cantacuzinilor, în special a lui Drăghici, aceștia îi solicită lui Radu Leon respectarea jurământului: debarasarea de greci. Din nefericire pentru Cantacuzini și pentru evoluția conflictului dintre aceștia și Băleni (Leurdeni), Drăghici Cantacuzino moare la Constantinopol în condiții suspecte. Cantacuzinii au considerat moartea lui un asasinat, indicându-i drept vinovați pe grecii Necula Sofialăul și pe Balasache (Muselim), care l-ar fi otrăvit la Țarigrad⁴⁰. O altă variantă, pe care o înregistrează Radu Popescu, probabil cea reală, este aceea că Drăghici ar fi decedat la Constantinopol de ciumă: „Într-aceaste vremi, fiind Drăghici spătariul la Țarigrad cu Radul vodă, s-au războlit și au murit și l-au adus la Comana, la mănăstire, de l-au îngropat. Zic unii că l-ar fi otrăvit grecii, iar alții zic că au murit de ciumă, precum au și fost, duprecum în urmă s-au dovedit”⁴¹.

³⁵ DRH, B, vol. XXIX, p. 268, nr. 267; p. 306-308, nr. 270; p. 322-323, nr. 287.

³⁶ DRH, B, vol. XXX, p. 287, nr. 238.

³⁷ DRH, B, vol. XXXVII (1652), întocmit de V. Barbu, C. Bălan, Florina Manuela Constantin, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 163, nr. 186. Vezi și D. Berindei, *Ispravnicul sau ispravnicii scaunului Bucureștilor*, în SCȘI, XIII (1962), fasc. I, p. 133; idem, *Orașul București*, p. 64, 96-97.

³⁸ BNB, Doc. ist., CXII/6 (1622), CXII/8 (1624).

³⁹ Rezidentul Ioan Baptist Cassanova a arătat că Radu Leon „s-a prezentat cu mare pompă sultanului ce se întorcea tocmai de la o vânătoare și a fost de acesta lăudat pentru ascultarea lui, distins cu caftan de onoare și îndemnat a stăruii în calea bunelor purtări pe care a pornit” (E. Hurmuzaki, *op. cit.*, t. III, p. 336).

⁴⁰ *Istoria Țării Românești (1290-1690)*, p. 156-157.

⁴¹ R. Popescu, *op. cit.*, p. 136. Într-adevăr, în acea vreme, în Imperiul otoman bântuia o epidemie de ciumă: Radu Leon „s-a dus în timpul cât a lipsit sultanul, la Constantinopol, iar după întoarcerea lui, găsind la Adrianopol ciuma încă în toiul ei, a rugat pe rezidentul (Ion Baptist Cassanova) să îi cedeze una din locuințele lui, care se afla într-un sat învecinat, ceea ce Cassanova a și făcut” (E. Hurmuzaki, *op. cit.*, t. III, p. 336-337).

Ca o recunoaștere a meritelor lui Drăghici, la 13 noiembrie 1667, Radu Leon îi scria în țară, fiului acestuia, Pârvu, făgăduindu-i „ca mila mea să fie asupra voastră și asupra casei voastre, și, oricât mă va ținea Dumnezeu în locul acesta, să mă știți în locul răposatului părintelui vostru, purtându-vă de grijă” și-l „miluia” cu slujba tatălui său, aceea de mare spătar⁴².

Lui Radu Leon, sultanul îi confirma domnia, înainte de 18 noiembrie 1667, pentru încă trei ani⁴³. După o audiență la sultan (25 decembrie 1667) și o întrevvedere cu caimacamul (26 decembrie), domnul a plecat spre țară (28 decembrie)⁴⁴, unde avea să ajungă grabnic⁴⁵, la începutul lunii ianuarie, însoțit de numeroși greci, mai mulți decât la dobândirea tronului în 1664⁴⁶, între aceștia aflându-se și Balasache (Muselim).

Revenind la Mareș Băjescu, un alt document, de această dată cunoscut⁴⁷, dar nepublicat până acum, ne dă noi amănunte despre primul său isprăvnicat. Este vorba despre un hrisov (păstrat și acesta numai în copii), de la 10 martie 1673, din cea de-a doua domnie a lui Grigore (I) Ghica (1672–1673), prin care Mareș fost mare ban era acuzat de un abuz săvârșit când ocupase dregătoria de mare vornic: „Iar după aceia, când au fost în zilele Radului voevod Leon, *pe vrămea ce au fost Mareș banul vornic mare, fiind mare și putérnecu* (s.n.) și știind acéste sate, care scriu mai sus (Căpățâneni, Poenari și Siliștea Cheienilor, n.n.), și cu rumânii, cum sânt moșii bune și de hrană, și pohtind ca să încape să le stăpânească el, fost-au umblat în multe chipuri ca să le ia pe seama lui. Și au fost chemat pre egumenul Sofronie de la sfânta mănăstire (Vieroš, n.n.) de au fost făcut tocmeală și schimb, fără dă voia egumenului, de au luat Mareș banul acéste sate și cu rumânii, care scriu mai sus, și au dat sfintii mănăstiri niște rumâni din satul Comanca ot sud Vlăcea și cu părțile ei de moșie, și încă au fost făcut tocmeală, ca să mai cheltuiască ughi 100, să facă la mănăstire o pimnicioară de piatră, și desupra pimniții o telpezare și chilie egumenească”⁴⁸.

Nu ne îndoim că Mareș va fi obținut de la Radu Leon sau/și de la Antonie vodă din Popești cărți care să-i valideze schimbul făcut cu mănăstirea Vieroš⁴⁹. Foarte probabil, ele au fost „sparte” în divan, în cea de-a doua domnie a lui Grigore Ghica, una dintre cele mai negre perioade pentru facțiunea Cantacuzinilor, în

⁴² [Banul Mihai Cantacuzino], *Genealogia Cantacuzinilor*, ediție publicată și adnotată de N. Iorga, București, 1902, p. 99-100.

⁴³ Tahsin Gemil, *Relațiile Țărilor Române cu Poarta otomană în documente turcești (1601-1712)*, București, 1984, doc. 148, p. 333-334.

⁴⁴ E. Hurmuzaki, *op. cit.*, t. III, p. 337.

⁴⁵ Ante 11 ianuarie 1668, când le acorda oierilor din Loviște, jud. Argeș, privilegiul de a-și plăti oieritul primăvara, cu oi, în loc de bani (ANIC, AN, CCLXXXVIII/20).

⁴⁶ *Istoria domnilor Țării Românești (1290-1690)*, p. 157.

⁴⁷ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 110; Sp. Cristoea, *op. cit.*, p. 35, 37; Marian Coman, *Memoria războiului în documentele de cancelarie ale Țării Românești. Hrisoavele Goleștilor*, în *SMIM*, XXXVI (2018), p. 338.

⁴⁸ ANIC, ms. 479, f. 148^r-149^v; BAR, Doc. ist., MLXIII/91.

⁴⁹ Veche ctitorie a Goleștilor din sec. al XVI-lea, situată în cartierul Făgetu, orașul Mioveni, jud. Argeș.

preajma judecății de la 10 martie 1673. La acea dată, domnul hotăra ca fiecărei părți implicate să îi revină posesiunile inițiale. Pentru construcția edificată la Vieroș, egumenul trebuia să-i returneze lui Mareș cei 100 de ughi investiți⁵⁰.

De-a lungul timpului, în incinta mănăstirii Vieroș au fost efectuate cercetări arheologice, care însă nu au dus la evidențierea unor construcții sau structuri ce pot fi legate sigur de momentul în care Stroe a refăcut biserica, eveniment desfășurat în intervalul 1644 sept. 1 – 1645 aug. 31⁵¹. Este adevărat că atât investigațiile din 1991⁵², cât și cele din perioada 2012-2013⁵³, au vizat doar colțul de sud-vest al ansamblului și zona de la sud de biserică.

Cercetările arheologice desfășurate la Vieroș în anul 2012, încă inedite, au scos la iveală, în partea de sud-vest a incintei, o pivniță boltită de mari dimensiuni, sprijinită pe piloni de cărămidă, cu fațada spre est, investigată numai parțial. Începuturile acestui edificiu, care suprapune o construcție din secolul al XVI-lea, se datează în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, ea suferind refaceri ulterioare (extinderi, re compartimentări)⁵⁴. În legătură cu pivnița au fost evidențiate și structurile unei instalații de aducțiunea apei⁵⁵.

Datarea pivniței în cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea este asigurată de câteva fragmente de cahle-placă cu smalt verde, precum și de analogiile privind soluțiile constructive utilizate. Fragmentele de cahle provin de la trei sau patru piese întregi. Ele aparțin aceluiași tip, respectiv, în registrul iconografic este figurată o acvilă bicefală cu capetele încoronate, aripile desfășurate, corpul acoperit cu pene, ghearele libere (Fig. 2). Registrul iconografic este încadrat într-un chenar decorat cu motive floare și vegetale. Reprezentarea corespunde cu iconografia stemei familiei Cantacuzinilor. Pe trei dintre fragmente, provenind din partea inferioară a pieselor, se regăsesc inscripțiile cu numele meșterului și anul realizării tiparului: 1. „ГНМ[ЕОН Р8с8] 16[66]”; 2. „ГНМЕ[ОН Р8с8] 16[66]”; 3. „[ГНМЕ]О[Н Р8с8] 1666”. După cum se vede, toate cele trei piese prezintă același text. El conține numele meșterului și anul când a fost realizat tiparul cahleii.

⁵⁰ ANIC, ms. 479, f. 148^r-149^v.

⁵¹ Mihail Caratașu, Paul Cernovodeanu, N. Stoicescu, *Jurnalul călătoriilor canonice ale mitropolitului Ungrovlahiei Neofit I Cretanul*, în *BOR*, XCVIII (1980), nr. 1-2, (ian.-feb.), p. 298-299; vezi și Sp. Cristoceă, *Marele vornic Stroe Leurdeanu*, p. 275-276.

⁵² Sp. Cristoceă, R. Maschio, *Cercetările arheologice de la fosta mănăstire Vieroș, județul Argeș*, în *RMI*, LXV (1996), nr. 1-2, p. 24-25.

⁵³ Coordonate de Sp. Cristoceă, din colectiv au făcut parte Dragoș Măndescu, Marius Păduraru, Ion Dumitrescu, Romeo Maschio)

⁵⁴ Un rezumat al cercetărilor arheologice desfășurate la mănăstirea Vieroș a se vedea la D. Măndescu, I. Dumitrescu, M. Păduraru, *Repertoriul arheologic al județului Argeș*, Brăila, Editura Istros, 2014, nr. 277, p. 120.

⁵⁵ Raportul cercetărilor arheologice din campania 2012 este inedit, fiind comunicat de autorii săpăturilor la Sesiunea Națională de Rapoarte Arheologice, ediția a XLVII-a, Craiova, 27-30 mai 2013.

La Vieroș, prezența herbului cu acvila bicefală are și alte valențe simbolice. Aici, prin îmbunătățirile aduse la 1644-1645 alături de soția sa, Vișa, urmașa vechilor Golești, ctitorii din secolul al XVI-lea, Stroe Leurdeanu devenise și el ctitor al acestei vechi fundații religioase muntene. Prezența acvilei bicefale în interiorul unei construcții ctitorite de Mareș Băjescu, nu este exclus ca simbolul să fi fost expus și la exterior, poate fi interpretată și drept un triumf asupra lui Stroe, ucigașul postelnicului Constantin Cantacuzino, cu sprijinul Divinității și contribuia, desigur, la umilirea publică a acestui feroce inamic al Cantacuzinilor. Pe de altă parte, Mareș nu provenea dintr-o mare familie boierească, astfel că nu dispunea de un astfel de fundament care să îi ateste vechimea și calitatea neamului bun – „blagorodnia” – și deci, încerca prin toate mijloacele să-și construiască o asemenea imagine, una dintre căi fiind aceea de a fi socotit printre ctitorii unei prestigioase mănăstiri.

Fig. 2. Fragment de cahlă având ca reprezentare stema familiei Cantacuzino.
(Muzeul Județean Argeș, Col. Istorie Medievală (Feudală), nr. inv. F 2473, provine de la Mănăstirea Vieroș, campania arheologică din 2012).

O piesă similară celor de la Vieroș a fost descoperită la Câmpulung⁵⁶, într-o investigație arheologică desfășurată în anul 2001, pe proprietatea Mariei-Venera

⁵⁶ Maria-Venera Rădulescu, *Cahle cu reprezentări heraldice descoperite la Câmpulung-Muscel – „Aquila bicefală”*, în „Argesis”, S. I., X (2001), p. 123-125, fig. 1-2; Gh. I. Cantacuzino, Maria Venera Rădulescu, Ștefan Trâmbaciu, *Cercetări arheologice la Câmpulung în zona vechii reședințe domnești (2000-2005)*, în *MCA*, s.n., II (2002-2006), p. 95-143, fig. 60; Gh. Cantacuzino, *op. cit.* p. 110-111, pl. 81 (p. 299); M.-V. Rădulescu, *Aquila bicefală încoronată – motiv decorativ al cahlilor*

Rădulescu (Str. Negru-Vodă, nr. 76), în proximitatea Colegiului Național „Dinicu Golescu” și a mănăstirii Negru Vodă. La data respectivă, piesa de la Câmpulung a fost pusă de M.-V. Rădulescu în legătură cu prezența în fosta reședință a țării a unui „proprietar care avea tangențe cu marea familie boierească a Cantacuzinilor”⁵⁷.

O altă piesă similară ca decor (cu dimensiunile 31/25 cm, litera inscripției de 0,7 cm), fără a fi însă smălțuită, ci doar micasată, exista în 1965 în *Colecția mixtă de artă comparată*, fiind achiziționată de la Curtea de Argeș⁵⁸. Un alt fragment dintr-o piesă similară ca ornamentație, a fost descoperit la Herăști, județul Giurgiu, făcând parte din Colecția Muzeului Național de Artă al României⁵⁹.

Un tipar restaurat⁶⁰ al acestui tip de cahlă, descoperit la Târgoviște, probabil în zona curții domnești, se păstrează acum la Ansamblul Palatului Brâncovenesc din Potlogi și denotă faptul că în acest oraș meșterul și-a avut atelierul⁶¹. Piesa are dimensiunile 30 cm x 21,5 cm x 2 cm⁶². Dintr-un alt fragment de cahlă micasată, descoperit de Virgil Drăghiceanu în perioada interbelică tot la Târgoviște, în zona curții domnești, a rezultat după restaurare o cahlă decorată cu aceeași compoziție, cu dimensiunile 32,5 cm x 27 cm x 5 cm⁶³.

Dimensiunile diferite ale tiparului de la Târgoviște față de dimensiunile cahlilor cunoscute demonstrează că în epocă au fost realizate mai multe tipare care au fost utilizate de comanditar în anul 1666, dar și ulterior.

Prezența tiparului și a cahliei au legătură tot cu Mareș Băjescu, în 1666 sau în 1667 el aducând modificări locuinței din zona curții domnești, pe care desigur a deținut-o încă din perioada în care funcționase aici ca logofăt de cancelarie.

Pentru clarificarea arheologică a perimetrului urban aferent, inclusiv pentru a confirma sau infirma existența caselor lui Mareș Băjescu, beneficiind de concluziile

medievale din Muntenia (secolul XVII), în *Miscellanea historica in honorem Professoris Marcel-Dumitru Ciucă septuagenarii*, ediderunt Cristian Luca, Claudiu Neagoe, M. Păduraru, Brăila-Pitești, Editurile Istros-Ordessos, 2013, p. 299 și fig. 3 (p. 306); eadem, *Meșteșug, artă, document. Cahlile din Țara Românească (secolele XIV-XVII)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2016, p. 104, 179-180, pl. LXXVII-3 (p. 238).

⁵⁷ M.-V. Rădulescu, *Cahlă cu reprezentări heraldice*, p. 124.

⁵⁸ *Inscripțiile medievale ale României*, vol. I, *Orașul București (1395-1800)*, redactor responsabil Alexandru Elian, București, Editura Academiei Române, 1965, p. 466, nr. 552; M.-V. Rădulescu, *Meșteșug, artă, document*, p. 179-180.

⁵⁹ M.-V. Rădulescu, *Acvila bicefală încoronată*, p. 298.

⁶⁰ Daniela Iamandi, Florin Gabriel Petrică, Andrei Scărlătescu, *Medieval Stove Tiles with Embossed Ornament. Restoration Stages Through Differenced Methods*, în „Brukenthal. Acta Musei”, X.4 (2015), p. 633 și 639 (fig. 10-12, 14-15).

⁶¹ M.-V. Rădulescu, *Meșteșug, artă, document*, p. 180.

⁶² Lipsa brațului vertical al invocației simbolice (Cruce-ajută) – † –, precum și neînțelegerea ligaturii finale „p8” i-au determinat pe autorii articolului menționat să propună o lectură care nu corespunde scrierii româno-chirilice: „ION ME G I8 | 1666” (D. Iamandi, Fl. G. Petrică, A. Scărlătescu *op. cit.*, p. 633), în realitate, forma corectă fiind „GHMEO·N P8·G8 | 1666”.

⁶³ M.-V. Rădulescu, *op. cit.*, p. 180; D. Iamandi, Fl. G. Petrică, A. Scărlătescu *op. cit.*, p. 633-634.

sondajului realizat în 2001 și de depistarea documentului de la 17 decembrie 1708⁶⁴, din anul 2017, în punctul din Str. Negru Vodă 76, Muzeul Județean Argeș a deschis un șantier arheologic sistematic⁶⁵. În anii 2020-2021, aici s-au descoperit fragmentele mai multor cahle similare cu cea apărută în 2001, provenind, probabil de la o sobă.

Fără a putea explica deocamdată prezența cahleii de la Herăști (dacă într-adevăr acela este locul descoperirii) considerăm că toate celelalte teracote cu decorație similară, cu loc de descoperire cert (de la mănăstirea Vieroș, de la Târgoviște – inclusiv tiparul – și de la Câmpulung), au legătură cu Mareș Băjescu, el fiind comanditarul exigent, ambițios și direct interesat în etalarea prestigiosului simbol al acvilei bicefale, și nu Drăghici Cantacuzino, așa cum s-a propus⁶⁶.

Pe toate edificiile construite considerăm că Mareș a etalat acvila bicefală, simbolul familiei și al facțiunii boieresti a Cantacuzinilor din care făcea parte, căreia îi datora totul și cu al cărei destin s-a contopit. Cahlele ajunse până la noi, găsite în diferite locații legate de Mareș Băjescu constituie numai un exemplu. Deși conacul de la Băjești nu a fost încă investigat arheologic, credem că și aici pot exista cahle de acest tip. Astfel de cahle trebuie să fi fost prezente și la Cornetu, dar din cauza demolării corpului chiliilor în 1898, pentru construirea tunelului căii ferate pe sub mănăstire, aici investigarea arheologică este aproape în totalitate compromisă.

Prezența și etalarea acvilei bicefale indică forța și dominația clanului boieresc al Cantacuzinilor în domnia lui Radu Leon și ea ne apare firească astăzi când știm că are legătură cu ambițiosul *homo novus* Mareș Băjescu, fiul unor orașeni câmpulungeni, care bazându-se pe calitățile sale native și intelectuale și având sprijinul postelnicului Constantin Cantacuzino, al familiei și al grupării politice omonime, va ajunge beneficiarul unei cariere politice de excepție. Inevitabil însă, împletirea destinului său cu cel al Cantacuzinilor i-a cauzat pierirea în urma torturii la care a fost supus în cea de-a doua domnie a lui Grigore (I) Ghica.

Informațiile extrase din documentele menționate mai sus, coroborate în chip fericit cu investigațiile arheologice, ne conferă o imagine mult mai clară a ascensiunii grupării Cantacuzinilor în prima parte a domniei lui Radu Leon, dar și ulterior, pe fundalul acutizării crizei traversate de principala instituție a statului în contextul accentuării dominației otomane. De asemenea, sursele invocate constituie importante repere pentru biografia marelui dregător muntean Mareș Băjescu, dezvăluindu-ne pe de o parte un om recunoscător grupării politice căreia îi datora totul, iar pe de altă parte un caracter tenace, puternic, abil și adaptat perfect epocii sale.

⁶⁴ Vezi, *supra*, nota 5.

⁶⁵ Șantierul arheologic este coordonat de dr. Maria-Venera Rădulescu, din echipă făcând parte Ion Dumitrescu, Dragoș Măndescu, Marius Păduraru, Ioan Andi Pițigoi. A se vedea rapoartele preliminară de cercetare arheologică din *Cronica cercetărilor arheologice din România* pe anii 2017-2019.

⁶⁶ M.-V. Rădulescu, *Acvila bicefală încoronată*, p. 299; eadem, *Meșteșug, artă, document*, p. 180.

ANEXE

1.

1667 (7176) octombrie 19, «București»

† Mareș vel dvornicu, ispravnicu scaunului Bucureștilor, scris-am cartea noastră la dumneavoastră 6 boeri, anume: Toia căpitan ot Râmnic i Leul iuzbașa ot Buzău, sin lui Vasilache căpitan i Lefter iuzbașa ot Hodobeni i Mihalcea căpitan ot Scăueni, Strătulat căpitan ot Râmniceni i Năstase iuzbașa ot Gradiște, facu-vă în știre dumneavoastră, că aice, înaintea noastră avut-au pâra Mihalcea, sin Negoită clucerul și cu Iane ot Brăilă pentru o moșie de la Iasul, zicându Iane că-ș are moșie amestecată cu moșiia Mihalcii, feciorul lui Negoită. Care moșie o au fost cumpărat Negoită clucerul de la Dumitru și de la Stoica ot Iasul.

Întru aceia, noi le-am căutatu cărțile și zăpisile amândurora, care precum au fostu scrise. De ceia, n-am putut găsi moșiia lui Dumitru și a Stoicăi în cărțile lui Iane, nici au fost vândut ei lui Iane nimicu, nici Iane n-au avut nici o treabă cu a lor moșie.

Deci, acum iată că i-am dat pre seama a dumnealor voastre, să le luați seama cine pre cât va avea, să i se aleagă moșiia. Deci, cându va fi la zi și la soroc, să mergeți dumneavoastră acolo la moșie, de cei, le veți citi cărțile și zăpisile. Întru aceia, cine-ș pre cât i să va alege izbran cu cărțile-și, să-ș ție. Și să o alegeți una dăspre alta, și să le însemnați locurile, precum veți adevăra mai cu dreptul și cu sufletul dumneavoastră.

După aceia, să le faceți scrisoare cu iscăliturile dumneavoastră în mâinile lor, ca să nu mai aibă val și gâlceavă întru dâșii. Octomvrie 19 dni, leat 7176 <1667>.

Mareș vel vornicu.

Acest izvod înaintea noastră s-au scos.

Ștefu biv vel paharnic <m.p.>.

BNB, Doc. ist., CXII/6 (1622).

Copie.

¹ Semnătură autografă.

Marie de Rohan

Хиноваркан појиса
Хиноваркан

1622

2.

1667 (7176) noiembrie 14, <București>

Izvod după cartea de judecată a lui Mareș vel vornicu, pentru moșia Iasul.

† Mareș vel vornicu, ispravnicul scaunului Bucureștilor, dat-am cartea noastră la mâna Mihalcii, fecior lui Negoită cluceru, ca să aibă a-ș ținea toată partea lui de ocină den Iasul, sud Slam Râmnic i Brailă, dă preste tot hotaru, den hotar până în hotar, însă stânjăni 1950, pentru că au avut pâra de față, înaintea noastră cu Iane den Brăilă pentru această moșie de la Iasul, zicându Iane cum că-i iaste moșia amestecată cu a Mihalcii. Deci, noi le-am dat la mijlocu lor 6 boeri, anume: Toia căpitan i Leul iuzbașa i Lefter iuzbașa i Mihalcea căpitan i Strătulat căpitan i Năstase iuzbașa, ca să le ia seama și să le aleagă părțile.

Deci, acești 6 boeri, ce scriu mai sus, ei s-au strânsu toți la zi și la soroc acolo la moșie, de le-au citit cărțile și zapisile de cumpărătoare și de moșie și au ales Mihalcii, fecior lui Negoită clucer, partea de ocină dăspre Comăneasca, în capul moșiei, dăspre Fântâni, stânjăni 1400, și lui Iane și moșnenilor carii mai sântu, stânjăni 1230. Și la mijlocul moșiei, ales-au Mihalcei stânjeni 1950 și lui Iane cu moșneni(i) lor, stânjăni 1500, precum am văzut și cartea celor 6 boeri la mâna Mihalcii.

Dreptu aceia, am dat și noi această carte a noastră la mâna Mihalcii, fecior lui Negoită clucer, ca să-ș ție acești stânjăni de ocină den Iasul, ce scriu mai sus, cu bună pace, să-i fie moșie stătătoare și să aibă a-ș lua venitu moșiei ce-i va fi, pentru că așa am judecat. Într-altu chip să nu fie.

И ИНАКО ДА НЕСТ ПО НАШ РЕЧЕНИ¹. Noemvrie 14 dni, leat 7176 <1667>.

Mareș vel dvornicu.

Acest izvod înaintea noastră s-au scos.

Ștefu biv vel paharnic².

BNB, Doc. ist., CXII/8 (1624).

Copie.

¹ „Și altfel să nu fie, după spusa noastră”.

² Semnătură autografă.

[illegible]

3.

1673 (7181) martie 10

† Милоспїю Божїю, Їѡ Григорїе «Гика» воевод и господаръ въсон Земли Оугровлахїинское, сынъ великаго стараго «и» поконнаго Їѡ Георгїе Гика воевод. Дават господство ми сїе повелѣніе господства ми¹, sfintii și dumnezeștii mănăstiri ce să chiamă Vierăș, unde să prăznuiască hramul Văvedenie Bogorodițe, și părintelui egumenului Sofronie, și tuturor călugărilor, câți vor fi lăcuitoari întru acel sfânt lăcaș, ca să fie sfintii mănăstiri satul Căpățânenii i Poenarii i Siliștea Chienilor ot sud Argeș și cu toți rumânii, anume: Cârstea și cu feciorii lui, Stoica i Tudor, și cu toți feciorii lor, Vladul cu feciorii lui, Șărbu i Oprea i Stanciul și cu toți feciorii lor, i Stanciul cu feciorii lui, Necula i Neacșul, și cu toți feciorii lor, Stoica cu feciorii lui, Radul i Apostol i Preda, și cu toți feciorii lor, Pantea cu toți feciorii lui, Crăstea cu toți feciorii lui, Ghinea i Stancul, și cu toți feciorii lor, Măinea cu toți feciorii lui, feciorii Mari(i)i, Zahariia și Ivan și cu toți feciorii lor, Stoica cu toți feciorii lui, Cernica cu feciorii lui, Radul i [...] ² cu toți feciorii lor, Pătru cu feciorii lui, Părvul i [...] ² și cu toți feciorii lor, Radul cu feciorii lui, Teodor și cu toți feciorii lor³, Stan cu toți feciorii lui, Gheorghie cu toți feciorii lui i Crăstea Gogârcul cu toți feciorii lui i ot Poenari, David cu feciorii lui, Oprea, Vidul, Coman, Pavel, Bucur, cu toți feciorii lor, Radul cu feciorii lor³, Ion și cu toți feciorii lor³, Șărbu cu feciorii lui i Dumitru i [...] ² și cu toți feciorii lor, Voico diaconul cu feciorii lui, Cârstea, Radul, Șărbu, Coman, cu toți feciorii lor i Pană cu feciorii lui, Stan, brat Voico diaconu cu feciorii lui, Opriș, Șărbu și cu toți feciorii lor, Vișan, snă Cârstea cu feciorii lui, Stanciul Șotropa, snă popa Badea, cu feciorii lui și cu nepoții lui, Dumitru, snă Mihnii cojocarul și cu feciorii Radului, Crăstea i brat ego, Pătru i Radul, feciorii Lăvejanului și cu feciorii lor, Stanciul, feciorul lui Calin i snă ego, Stan, și cu feciorii lor, și alții, câți să vor mai afla, și cu tot venitul, din câmpu, din pădure, din apă, din plaiul cu muntele, din șăderea satului, de pretutindinilea, oricât să va alêge, din hotar până în hotar, pre hotarăle cele bătrâne și pre sémne.

Pentru că aceste sate și cu rumânii, care scrie mai sus, sânt date și miluite la sfânta mănăstire de răposatul Mircea voevod, feciorul [...] ² voevod, cu cărți de milă și dă întărire la sfânta mănăstire. Și de atuncea încoace, tot au fost pe seama sfintii mănăstiri și le-au ținut cu pace. Iar după aceia, când au fost în zilele Radului voevod Leon, pe vrémea ce au fost Mareș banul vornic mare, fiind mare și putérnecu și știind acéste sate, care scriu mai sus, și cu rumânii, cum sânt moșii bune și de hrană, și pohtind ca să încape să le stăpânească el, fost-au umblat în multe chipuri ca să le ia pe seama lui. Și au fost chemat pre egumenul Sofronie de la sfânta mănăstire [...] ², de au fost făcut tocmeală și schimb, făr dă voia egumenului, de au luat Mareș banul acéste sate și cu rumânii, care scriu mai sus, și au dat sfintii mănăstiri niște rumâni din satul Comanca ot sud Vlăcea și cu părțile ei⁴ de moșie și încă au fost făcut tocmeală, ca să mai cheltuiască ughi 100, să facă la mănăstire o pinnicioară de piatră, și desupra pimniții o telpezare și chilie egumenească. Și au făcut precum scriia în zapisul lor, cel de tocmeală. Și au ținut cineș schimbul, până acum. Iar după aceia, când au fost în zilele domniei méle, de a doaoa dumnie a domniei méle, știind egumenul Sofronie că au luat Mareș banul acéste sate de la sfânta mănăstire în silă și fără dreptate, nu s-au «suferit, ci au venit de s-au pârât de față, în divan, înaintea domniei méle cu Mareș banul. Și așa jăluia Sofronie egumenul, cum au făcut Mareș banul mare nedreptate și cum au făcut schimbul acesta făr de voia lui, și au luat moșiile sfintii mănăstiri în sila lui, fără de nici o dreptate. Iar Mareș banul, el așa pâra, zicând cum că au făcut schimb cu bună voia lui Sofronie egumenul. Și zicea cum că au făcut multă cheltuială de au făcut la sfânta mănăstire o pimniță de piatră cu tălpăzare și cu chilie egumenească, de au potrivit cu cât nu au fost potrivă moșiile lui cu ale mănăstirii. Într-acéia, domnia mea am căutat și am judecat pre dreptate și pre lége, dinpreună cu toți cinstiții dregătorii domniei méle și am socotit

domnia mea, cum nu i s-au căzut lui Mareș banul să facă schimb cu călugării, să ia moșiile mănăstirilor, care sânt date și miluite de acei răpoosați ctitori domni, carii mai sus să pomenesce, nici călugărilor să cade a vinde sau a face schimb satele mănăstirii, să ia alte schimburi de la alții, care nu sânt de folosul sfintelor mănăstiri.

Și cunoscând domnia mea că au făcut Mareș banul schimb în sila lui, fără de voia călugărilor, de au luat moșiile mănăstirii, trei sate, cu multă moșie bună și de hrană, și cu rumâni, oameni așăzați și de ispravă, având mănăstirea venit și ajutor, și au fost dat sfintei mănăstiri schimb numai o jumătate de sat, și cu rumânii, nefiind nici de un folos sfintei mănăstiri.

Deci, domnia mea nu am putut da voe boiarilor să facă schimb cu călugării, nici călugării cu boiarii. Ci am dat domnia mea să ție cineș moșiia lui. Iar pentru cheltuiala ce au zis mai sus Mareș banul că au cheltuit de au lucrat la mănăstire, i-am dat domnia mea pe seama cinstitului părintelui nostru chir vlădica Varlaam mitropolitul și a cinstiților boiarilor domniei mele Ivașco vel logofăt i Badea vel cliucer i Coroia vel peharnic i [...]². Și au luat seama de toate pre «a»măruntul. Și au aflat toată cheltuiala ce au cheltuit Mareș banul, pre pivniță și cu tălpăzarea și cu chiliia egumenească, ce scrie mai sus, ughi o sută.

Și am dat domnia mea lu Sofronie egumenul ca să întoarcă acești bani toți deplin, lui Mareș banul, și să-ș ție cineș moșiia lui cu pace, mai multă gâlceavă întru dâșii să nu mai fie. Iar pentru niște rumâni, anume, ce au fost răscumpărat Mareș banul de la satul [...]², i-am dat domnia mea să fie rumâni iar sfintii mănăstiri, iar rumânii să-ș caute banii de la Mareș banul. Pentru că au rămas Mareș banul de lege și de judecată, din naintea domniei mele de în divan, ca de acum înainte cu satele mănăstirii treabă să n-aibă.

Drept aceia, am dat domnia mea sfintii mănăstiri satul Căpățânenii și Poenarea «i» Siliștea Cheianilor, moșie ohabnă și stătătoare în véci, precum au fost și mai nainte vréme.

Сеже оубо и свѣдимеліе поставихъ господство ми⁵: Gheorghe banul cel bătrân i Stroe dvornicul cel bătrân i Vintilă vel ban i Neago«e» vel dvornic «i» Ivașco vel logofăt i Toader Sturzea vel spatar i Hrizea vel vistier i Badea vel cliucer i Stoia vel postelnic i Curuia vel peharnic i Preda vel stolnic i Matei vel comis «i» Papa slujer [...]². И исправникъ, Радѣл втори логѣтъ.

И аз, Горан Олănescу, написахъ въ градѣ Бѣкѣрещи, мѣсеца мартіе ꙗꙋдѣни, лѣтъ 7181, «а» въ Рождество Христова, «въ лѣтъ» 1673⁶.

«† Іу Григоріе воевод, милостією Божією господинь».

ANIC, ms. 479, f. 148^r-149^v.

Copie rom. Altă copie, BAR, *Doc. ist.*, MLXIII/91.

Rez., Sp. Cristoceia, *Marele ban Mareș Băjescu*, p. 35, 37; Menț, N. Stoicescu, *Dicționar*, p. 110; M. Coman, *Memoria războiului*, p. 338.

¹ „Din mila lui Dumnezeu, Io Grigore voievod și domn a toată Țara Ungrovlahiei, fiul marelui și bătrân răposatului Io Gheorghe Ghica voievod. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele”.

² Loc alb.

³ Corect: „lui”.

⁴ Corect: „lor”.

⁵ „Iată dar și martori am pus domnia mea”.

⁶ „Și ispravnic, Radu al doilea logofăt. Și eu, Goran Olănescu, am scris în cetatea București, luna martie 10 zile, în anul 7181, «iar» de la Nașterea lui Hristos, «în anul» 1673”.

**«A l'époque où Mareș le *ban* était grand gouverneur, étant grand et fort».
Ajouts à la biographie du grand dignitaire valaque Mareș Băjescu**

Résumé

L'une des figures les plus intéressantes des dignitaires valaques dont l'activité a été documentée dans les décennies cinq-huit du XVIIe siècle a été Mareș Băjescu, considéré à juste titre dans l'historiographie comme un «homme nouveau» de cette époque.

Bien que ses origines soient modestes, lui étant le fils de certains citadins de Câmpulung, en s'appuyant sur ses qualités natives et intellectuelles et ayant le soutien du postelnic (maréchal de la cour) Constantin Cantacuzène, de la famille et du groupe politique homonyme, il bénéficiera d'une carrière politique d'exception. Cela aboutira à la dignité de grand ban (haut dignitaire gouverneur), à deux reprises en l'absence des princes régnants étant également l'intendant du trône princier.

A partir de quelques informations archéologiques et de certains documents inédites, nous nous sommes référés ici en particulier aux années 1666-1667, lorsque Mareș Băjescu, devenu grand vornic (gouverneur), parvient à acquérir une grande influence politique et une grande force économique. Le boyard devient grand vornic (gouverneur) à la fin de l'année 1665 / début de l'1666, sous le règne de Radu Leon (1664-1669), remplaçant dans cette dignité justement le principal adversaire des Cantacuzènes, le vornic (gouverneur) Stroe Leurdeanu. Pas du tout par hasard, l'année 1666 coïncide également avec le début de la réhabilitation du postelnic (maréchal de la cour) Constantin Cantacuzène par le déclenchement du processus d'identification de ses assassins. Pendant cette année ou juste après, Mareș rénove, voire même agrandit, les maisons de ses parents à Câmpulung, situées près du monastère Negru Vodă. Aussi, en 1667, il fit construire une cave avec un réfectoire et une maison abbatiale au monastère de Vieroș.

C'est également pendant cette période qu'il fit édifier ou plus probablement apporter des améliorations à une maison plus ancienne près de la cour princière de Targoviste où, en tant que chancelier de la chancellerie princière, il avait commencé sa carrière de dignitaire.

Dans tous les trois endroits mentionnés, des carreaux de poêle ont été découvertes lors de recherches archéologiques, ayant pour représentation l'aigle bicéphale, symbole de la famille-clan Cantacuzène à la tête de laquelle Mareș s'est trouvé. L'inscription à la base contient le nom de l'artisan, Simeon Rusu, mais aussi l'année de commande et de fabrication des moules pour les respectives carreaux: 1666.

C'est connu le fait qu'entre la fin septembre 1667 et le début janvier 1668, Radu Léon fut contraint de se rendre à Andrinople pour payer pour la première fois le grand mucarer pour qu'il soit reconnu comme prince régnant. Dans cette action, le prince bénéficia du soutien conditionnel des Cantacuzènes, celui qui se rendit à Constantinople pour utiliser ses relations personnelles étant le fils aîné du postelnic (maréchal de la cour) Constantin, Drăghici le spătar (connétable), qui y mourut dans des conditions restées peu claires.

Dans le pays, à la place de Radu Leon, porteur des soucis du règne resta le vornic Mareș Băjescu. De ce premier isprăvnicat (intendance du trône princier), deux de ses ordres furent conservés en copie, donnés respectivement le 19 octobre et le 14 novembre 1667. En profitant de la circonstance qu'il était l'unique représentant du prince régnant – faveur dont il a bénéficié aussi lors du règne du prince Antonie de Popești (1669-1671), étant le seul grand dignitaire de la Valachie de l'époque qui a eu la qualité d'unique ispravnic de scaun (intendant du trône princier), même deux fois, sous deux règnes différents – Mareș Băjescu

a commis certains abus. L'un d'eux était l'échange de domaines avec le mentionné monastère de Vieroș, auquel pour trois villages d'Argeș près de l'ancienne forteresse Poenari, édifié par Vlad Țepeș, à savoir Căpățâneni, Poenari et Siliștea Cheienilor, il a donné son domaine de Comanca, département de Vâlcea. Pour compenser la différence entre les propriétés changées, Mareș a construit à Vieroș une cave avec un réfectoire et une cellule de couvent au-dessus, le bâtiment étant évalué à 100 ughi. L'échange est resté en vigueur pendant le règne d'Antonie Voda de Popești, membre et partisan du parti des Cantacuzènes, mais s'est terminé sous le second règne de Grigore Ghica, un opposant connu de ce groupe de boyards, fait consacré par le jugement mentionné dans l'acte rédigé le 10 mars 1673, date à laquelle chaque partie impliquée reçut ses possessions initiales. Pour la construction édifiée à Vieroș, Mareș a reçu les 100 ughi investis.

Les informations extraites des documents invoqués ci-dessus, corroborées d'une heureuse manière avec les investigations archéologiques, nous donnent une image beaucoup plus claire de l'ascension du groupe des Cantacuzènes dans la première partie du règne de Radu Leon, mais aussi plus tard, sur le fond de l'augmentation de la crise traversée par la principale institution de l'état, dans le contexte de l'accentuation de la domination ottomane. Aussi, les sources invoquées sont des jalons importants pour la biographie du grand dignitaire valaque Mareș Băjescu, révélant d'une part un homme reconnaissant envers le groupe politique auquel il devait tout, et d'autre part un caractère tenace, fort, habile et parfaitement adapté à son époque.

Mots-clés: Mareș Băjescu; Valachie; Cantacuzène; intendant du trône princier; Radu Leon.

ABREVIERI

<i>AARMSI</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice
<i>AARMSL</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare
<i>AARPAD</i>	= „Analele Academiei Române”, seria II, București, 1879-1916
<i>AA.SS.</i>	= <i>Acta Sanctorum</i> , ed. Bollandisti, III ^a ediție, Parigi 1863-1870
<i>AB</i>	= Arhivele Basarabiei
<i>ACNSAS</i>	= Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
<i>AE</i>	= L'Année Epigraphique, Paris
<i>AIR</i>	= Arhiva Istorică a României
<i>AIAC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Cluj
<i>AIINC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj
<i>AIIX</i>	= Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>ALIL</i>	= Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, Iași
<i>ALMA</i>	= <i>Archivum Latinitatis Medii Aevi</i> . Genève.
<i>AM</i>	= Arheologia Moldovei, Iași
<i>AMAE</i>	= Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
<i>AmAnthr</i>	= American Anthropologist, New Series, Published by Wiley on behalf of the American Anthropological Association
<i>AMM</i>	= Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui
<i>AMMB</i>	= Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași
<i>AMN</i>	= Acta Musei Napocensis
<i>AMR</i>	= Arhivele Militare Române
<i>AMS</i>	= Anuarul Muzeului din Suceava
<i>ANB</i>	= Arhivele Naționale, București
<i>ANC</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Cluj
<i>ANDBM</i>	= Arhivele Naționale. Direcția Municipiului București
<i>ANG</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Galați
<i>ANI</i>	= Arhivele Naționale, Iași
<i>ANIC</i>	= Arhivele Naționale Istorice Centrale
<i>ANR-Cluj</i>	= Arhivele Naționale, Cluj-Napoca
<i>ANR-Sibiu</i>	= Arhivele Naționale, Sibiu
<i>ANRM</i>	= Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Chișinău
<i>ANRW</i>	= Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Berlin-New York
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANV</i>	= Arhivele Naționale, Vaslui
<i>AO</i>	= Arhivele Olteniei
<i>AP</i>	= Analele Putnei
<i>APH</i>	= Acta Poloniae Historica, Varșovia
<i>AqLeg</i>	= <i>Aquila Legionis. Cuadernos de Estudios sobre el Ejército Romano</i> , Salamanca
<i>AR</i>	= Arhiva Românească
<i>ArchM</i>	= Archiva Moldaviae, Iași
<i>ArhGen</i>	= Arhiva Genealogică
<i>„Arhiva”</i>	= „Arhiva”. Organul Societății Științifice și Literare, Iași
<i>ArhMold</i>	= Arheologia Moldovei
<i>ASRR</i>	= Arhiva Societății Române de Radiodifuziune
<i>AȘUI</i>	= Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

ATS	= Ancient Textile Series, Oxbow Books, Oxford și Oakville
AUAIC	= Arhiva Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
AUB	= Analele Universității „București”
BA	= <i>Biblioteca Ambrosiana</i> , Roma, Città Nuova Editrice
BAR	= Biblioteca Academiei Române
BArchB	= Bundesarchiv Berlin
BAR int. ser.	= British Archaeological Reports, International Series
BBR	= Buletinul Bibliotecii Române
BCIR	= Buletinul Comisiei Istorice a României
BCMI	= Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice
BCU-Iași	= Biblioteca Centrală Universitară, Iași
BE	= Bulletin Epigraphique
BF	= Byzantinische Forschungen, Amsterdam
BJ	= Bonner Jahrbücher, Bonn
BMI	= Buletinul Monumentelor Istorice
BMIM	= București. Materiale de istorie și muzeografie
BNB	= Biblioteca Națională București
BNJ	= Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher
BOR	= Biserica Ortodoxă Română
BS	= Balkan Studies
BSNR	= Buletinul Societății Numismatice Române
ByzSlav	= Byzantinoslavica
CA	= Cercetări arheologice
CAI	= Caiete de Antropologie Istorică
CartNova	= <i>La ciudad de Carthago Nova 3: La documentación epigráfica</i> , Murcia
CB	= Cahiers balkaniques
CC	= Codrul Cosminului, Suceava (ambele serii)
CCAR	= Cronica cercetărilor arheologice din România, CIMEC, București
CCh	= <i>Corpus Christianorum</i> , Turnhout
CChSG	= <i>Corpus Christianorum. Series Graeca</i>
CCSL	= <i>Corpus Christianorum Series Latina</i> , Turnhout, Brepols
CDM	= <i>Catalogul documentelor moldovenești din Arhivele Centrale de Stat</i> , București, vol. I-V; supl. I.
CDȚR	= <i>Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului</i> , București, vol. II-VIII, 1974-2006
Chiron	= Chiron: Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts, 1971
CI	= Cercetări istorice (ambele serii)
CIL	= <i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i> , Berlin
CL	= Cercetări literare
CLRE	= <i>Consuls of the Later Roman Empire</i> , eds. R. S. Bagnall, A. Cameron, S. R. Schwartz, K. A. Worp, Atlanta, 1987
CN	= Cercetări Numismatice
CNA	= Cronica Numismatică și Arheologică, București
CSCO	= <i>Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium</i> , Louvain
CSEA	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiae Aquileiensis</i> , Roma, Città Nuova Editrice
CSEL	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i> , Wien, De Gruyter
CSPAMI	= Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Centrale, Pitești
CT	= Columna lui Traian, București
CTh	= <i>Codex Theodosianus</i> . Theodosiani, Libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis, I, edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri, Th. Mommsen, Hildesheim, 1970-1971
Cv.L	= Convorbiri literare (ambele serii)

„Dacia”, N.S.	= Dacia. Nouvelle Série, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București
DANIC	= Direcția Arhivelor Naționale Istoric Centrale
DGAS	= Direcția Generală a Arhivelor Statului
DI	= Diplomatarium Italicum
DIR	= <i>Documente privind istoria României</i>
DIRRI	= <i>Documente privind Istoria României. Războiul pentru Independență</i>
DOP	= Dumbarton Oaks Papers
DTN	= <i>Din trecutul nostru</i> , Chișinău
DRH	= <i>Documenta Romaniae Historica</i>
EB	= Études Balkaniques
EBPB	= Études byzantines et post-byzantines
EDCS	= <i>Epigraphik-Datenbank Clauss-Slaby</i> (http://www.manfredclaus.de/)
EDR	= <i>Epigraphic Database Roma</i> (http://www.edr-edr.it/default/index.php)
EpigrAnat	= Epigraphica Anatolica, Münster
ERAsturias	= F. Diego Santos, <i>Epigrafia Romana de Asturias</i> , Oviedo, 1959.
Gerión	= Gerión. Revista de Historia Antigua, Madrid
GB	= Glasul Bisericii
GCS	= <i>Die Griechischen Christlichen Schriftsteller</i> , Leipzig, Hinrichs, 1897-1969
GLK	= <i>Grammatici Latini Keil</i>
HEp	= <i>Hispania Epigraphica</i> , Madrid
„Hierasus”	= <i>Hierasus</i> . Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani
HM	= Heraldica Moldaviae, Chișinău
HU	= Historia Urbana, Sibiu
HUI	= Historia Universitatis Iassensis, Iași
IDR	= <i>Inscripțiile din Dacia romană</i> , București-Paris
IDRE	= <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie</i> , I-II, Bucarest, 1996, 2000
IGLN	= <i>Inscriptions grecques et latines de Novae</i> , Bordeaux
IGLR	= <i>Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România</i> , București, 1976
IILPecs	= <i>Instrumenta Inscripta Latina. Das römische Leben im Spiegel der Kleininschriften</i> , Pecs, 1991
ILAlg	= <i>Inscriptions latines d'Algérie</i> , Paris
ILB	= <i>Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae. Inscriptiones inter Oescum et Iatrum repertae</i> , Sofia, 1989
ILD	= <i>Inscripții latine din Dacia</i> , București
ILN	= <i>Inscriptions latines de Novae</i> , Poznań
ILLPRON	= <i>Inscriptionum Lapidarium Latinarum Provinciae Norici usque ad annum MCMLXXXIV repertarum indices</i> , Berlin, 1986
ILS	= <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , 1892
IMS	= <i>Inscriptiones Moesiae Superioris</i> , Belgrad
IN	= „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași
ISM	= <i>Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine</i> , București, vol. I-III, 1983-1999
JGO	= <i>Jahrbücher für Geschichte Osteuropas</i>
JL	= <i>Junimea literară</i>
JRS	= <i>The Journal of Roman studies</i> , London
LR	= <i>Limba română</i>
MA	= <i>Memoria Antiquitatis</i> , Piatra Neamț
MCA	= <i>Materiale și cercetări arheologice</i>
MEF	= <i>Moldova în epoca feudalismului</i> , vol. I-XII, 1961-2012, Chișinău
MEFRA	= <i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma

MGH	= <i>Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis societatis aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi</i> , Berlin 1877-
MI	= Magazin istoric, București
MIM	= Materiale de istorie și muzeografie
MM	= Mitropolia Moldovei
MMS	= Mitropolia Moldovei și Sucevei
MN	= Muzeul Național, București
MO	= Mitropolia Olteniei
MOF	= Monitorul Oficial al României
Navarro	= M. Navarro Caballero, <i>Perfectissima femina. Femmes de l'élite dans l'Hispanie romaine</i> , Bordeaux, 2017.
NBA	= <i>Nuova Biblioteca Agostiniana</i> , Roma, Institutum Patristicum Augustinianum
NDPAC	= <i>Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane</i> , I, A-E, 2e edizione, Marietti, 2006; III, P-Z, 2e edizione, Marietti, 2008
NEH	= Nouvelles études d'histoire
OI	= Opțiuni istoriografice, Iași
OPEL	= <i>Onomasticon provinciarum Europae latinarum</i> , vol. I-IV, Budapesta-Viena, 1994-2002
PG	= <i>Patrologiae cursus completus, Series Graeca</i> , ed. J.-P. Migne, Paris, 1886-1912
PIR	= <i>Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III</i> , editio altera, Berlin.
PLRE	= <i>Prosopography of the Later Roman Empire</i> , 3 vol., eds. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, and J. Morris, Cambridge, 1971-1992
RA	= Revista arhivelor
RBAR	= Revista Bibliotecii Academiei Române, București
RC	= Revista catolică
RdI	= Revista de istorie
REByz	= Revue des Études Byzantines
RER	= Revue des études roumaines
RESEE	= Revue des études Sud-Est européennes
RHP	= <i>Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. I: Die Inschriften</i> , Viena
RHSEE	= Revue historique de Sud-Est européen
RI	= Revista istorică (ambele serii)
RIAF	= Revista pentru istorie, arheologie și filologie
RIB	= <i>Roman Inscriptions of Britain</i> , Londra
RIM	= Revista de Istorie a Moldovei, Chișinău
RIR	= Revista istorică română, București
RIS	= Revista de istorie socială, Iași
RITL	= Revista de istorie și teorie literară
RIU	= <i>Die römischen Inschriften Ungarns</i> , Budapesta
RJMH	= The Romanian Journal of Modern History, Iași
RM	= Revista muzeelor
RMD	= <i>Roman Military Diplomas</i> , Londra
RMM	= <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums</i> , Mainz
RMM-MIA	= Revista muzeelor și monumentelor, seria Monumente istorice și de artă
RMR	= Revista Medicală Română
RRH	= Revue roumaine d'histoire
RRHA	= Revue roumaine de l'histoire de l'art
RRHA-BA	= Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux Arts
RSIAB	= Revista Societății istorice și arheologice bisericești, Chișinău
Rsl	= Romanoslavica

<i>SAHIR</i>	= Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae, București
<i>SAI</i>	= Studii și Articole de Istorie
<i>SCB</i>	= Studii și cercetări de bibliologie
<i>Sch</i>	= <i>Sources Chrétiennes</i> , Paris
<i>SCIA</i>	= Studii și cercetări de istoria artei
<i>SCIM</i>	= Studii și cercetări de istorie medie
<i>SCIV/SCIVA</i>	= Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)
<i>SCN</i>	= Studii și Cercetări Numismatice, București
<i>SCȘI</i>	= Studii și cercetări științifice, Istorie
<i>SEER</i>	= The Slavonic and East European Review
<i>SHA</i>	= <i>Scriptores Historiae Augustae</i>
<i>SJAN</i>	= Serviciul Județean al Arhivelor Naționale
<i>SMIC</i>	= Studii și materiale de istorie contemporană, București
<i>SMIM</i>	= Studii și materiale de istorie medie, București
<i>SMIMod</i>	= Studii și materiale de istorie modernă, București
<i>SOF</i>	= Südost-Forschungen, München
<i>ST</i>	= Studii Teologice, București
<i>StAntArh</i>	= <i>Studia Antiqua et Archaeologica</i> , Iași
<i>T&MBYZ</i>	= <i>Travaux et Mémoires du Centre de recherches d'histoire et de civilisation byzantines</i>
<i>ThD</i>	= Thraco-Dacica, București
<i>TR</i>	= Transylvanian Review, Cluj-Napoca
<i>TV</i>	= Teologie și viața, Iași
<i>ZPE</i>	= Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik
<i>ZSL</i>	= Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde